

a reális természetnek sem mondanak ellent, amit legjobban azzal bizonyítunk, ha az *Ortutay* által is felhozott betlehemes játékokra hivatkozunk, ahol az áhítatos beállítást nagyon is megzavarja az életfelfogás vaskossága. Olyan itt az eset, mintha Assisi Szent Ferenc ájtatossága a villoni áhítattal keveredne. Mi inkább valami kontemplatív, meditáló hajlamot látunk a magyar parasztnál s ebben gyökeredzik vallásossága is. Ez az, ami elválasztja nyugattól s hozzákapcsolja Kelet-európa emberéhez.

A fenti jelenségek taglalásánál sokkal fontosabb lett volna kimutatni *Ortutay*nak ezek formai megnyilatkozásait, azután szembeállítani a környező területek népének idevonatkozó megnyilatkozásával. Így kiderült volna, hogy mit kapunk szomszédainktól és mit tekinthetünk ősi örökségünknek, ami a magyar lélek alapvonásainak kutatásánál elsőbrendű feladat.

A tanulmány egyébként a szerzőnek folklóre anyagunkban való nagy tájékozottságát bizonyítja s mint előadás a Szegedi Fialatok Művészeti Kollégiumának vitaestjén hangzott el.

Ha már a Szegedi Fialatokat említjük, emlékezzünk meg 1934-es *Kis Kalendáriumukról*. Ezt a pompás kis könyvet egyformán sorozhatjuk a tudomány és művészet területére. Elődeit a tudósok méltán állíthatták a bennük közölt eredeti dalok alapján a magyar folklóre forrásmunkái közé. Ugyanezt mondhatjuk az 1934-es kötetről is. A kalendárium csinos kiállítása s *Buday György* fametszetei azután még annál jobban emelik a könyv értékét. Elstilizált metszetei meglepő összhangban vannak a közölt népdalokkal. Látszik rajtuk, hogy ugyanazzal az áhítattal és átéléssel készültek, mint amilyen áhítattal és ösztönösen buggyantak fel ezek a dalok a hódmezővásár-

helyi tanyák népének ajkáról. *Buday* most is bebizonyította, hogy nemcsak páratlan formaérzékkel rendelkezik s nemcsak a szövegéhez tud alkalmazkodni (v. ö. pl. az Aranyballada és a Kis Kalendárium illusztrációit), hanem ezenkívül önmagának is súlyos és korszerű mondanivalói vannak, amit illusztrációiról minden figyelmesebb érdeklődő leolvashat.

A kalendáriumokat általában a ponyvairodalom termékei közé szokás sorolni, amelyeknek szépirodalmi és tudományos tartalmuk igen sovány. A Kis Kalendárium kivétel képez. Noha bátran állíthatjuk, hogy a ponyvára való, — elsősorban az intellektuelek ponyvájára — de ott nem népámitást jelentene, hanem kulturális tettet s egészen biztos mindenki szívesen őrizné az 1934-es esztendő elmúltával is. Élénken bizonyítja a Kolozsvárról Szegedre menekült Egyetem néhány lelkes és tudós hallgatójának áldozatkészségét s egy bizonyos munkatöbblet vállalását: tanyai kiszállásokat, néphivatali tanácsadást, amiért bizonyára örökké hálásak lesznek azok a rétegek, akiknek szelleme a Kis Kalendáriumban megnyilatkozik. Még ha nem is képesek annak látható tanujelét adni. *Gunda Béla*.

Az első lépés a világháború felé.
Az 1911-i marokkói válság története.
Irtá: **Török Pál.**

A magyar történettudomány érthető okokból elsősorban a magyar mult monografikus feldolgozását, vagy szintetikus összefoglalását tartja feladatának. Mégis kívánatos, hogy az egyetemes történet munkaterületein is egyre nagyobb számmal jelenjenek meg történetíróink, mert ezeken a munkamezőkön vívhatják ki elsősorban azt a tiszteletet, amit magyar történettudományunk módszerbeli fejlettségével joggal megérdemel.

Sok ilyen irányú részletmunka után várhatjuk csak az egyetemes történet új szintézisét, magyar történetíró tollából. Ezért fogadjuk örömmel Török Pál kitűnő tanulmányát az 1911. évi marokkói válságról.

Török Pál egyetlen síkban, a diplomáciai akták szövevényes, bonyolult vonalain nyomozza a Marokkóért folytatott nagyhatalmi versengés történetét. Önmagában is értékes munkájának jelentőségét azzal kívánja fokozni, hogy a marokkói eseményekben, Franciaország és Németország drámai feszültségű küzdelmében a világháború felé tartó eseménylánc első szemét fedezi fel. Ez természetesen a perspektíva kérdése. Mások előbbre, esetleg későbbre helyezik a lánc első szemét. Sőt a magunk részéről a kérdésfeltevésnek sem látjuk teljes jogosultságát: a láncnak a mult felé nincsen vége. A marokkói válság története kissé szűk medernek látszik arra, hogy a világháború felé hőmpölygő vizárt vezesse. Ha kiválasztjuk a folyó sodrából az összeütődő és egymást taszító vízmolekulák egy sorát és akármilyen hosszúságban követjük, semmi bizonyítékot nem szerezünk az egész folyó viselkedésére. Török Pál tanulmányának igazi értéke az, ami a kiindulópont és a végkövetkeztetés között van: az európai diplomácia történetének egy válságos — s ez a válság valóban szimptomatikus — szakaszát vizsgálja a diplomáciai aktakiadványok tükrében. Az ellentmondó források hitelét gondosan mérlegeli, megállapításaiiban objektív. Sok, már a köztudatba is felszivódott tévedést helyreigazít. (Cambon és Kinderlen beszélgetése három forrás alapján; Vilmos császár szerepe a Panther kikötésében.) Néhány általános érvényű, finom megjegyzést tesz a diplomataék lelki összetételére, a diplomácia és a sajtó, a sajtó és a közvélemény viszonyára.

Török Pál tanulmánya bizonyosan figyelmet fog kelteni a történettudomány nagy nyugati műhelyeiben is. Kutató módszerének finomsága és teljes tárgyilagossága, előadásának stílusbeli értékei feltétlenül kívánatosá tennék művének angol, német és francia nyelven való kiadását. Bennünk, s bizonyára olvasóiban is, pedig várakozó érdeklődés ébred Török Pál újabb, a legutolsó évszázad diplomácia-történetének területén végzendő kutatásai iránt, mert ezekre a kutatásokra hivatottságát ezzel a tanulmányával igazolja. *mf.*

Vádak és Tények. — Tanulmány Magyarország háborús felelősségéről. Irta: ifj. Arató István. — Királyi Magyar Egyetemi nyomda, 1934.

A háborús felelősség kérdésének a külföldön hatalmas irodalma van. Gyakran ellenünk élezik ki ezt a kérdést s így különös érdeklődésünkre méltó, miképpen háríthatjuk el az elfogultság vagy tájékozatlanság által sugalmazott vádakát magunkról. Ifj. Arató István tanulmánya a kérdés nemzetközi irodalmának figyelembe vételével, perdöntő akták felsorakoztatásával és megdönthetetlenül szilárd következetességgel tisztázza Magyarországot a háborúért való felelősség súlyos vádja alól.

A világháborúnak vannak távolabbi és vannak közelebbi okai. Távolabbi: a nagyhatalmak politikai és gazdasági versengése s az ezzel járó évtizedes feszültség. Közelebbi: a szarajevói merénylet, illetőleg a Monarchia konfliktusa Szerbiával.

A háborúért való felelősség kérdése vizsgálható történeti, jogi vagy erkölcsi síkban. A történeti kutatás kétségtelenül fontosabbnak fogja tartani a távolabbi okokat, mint a közelebbieket. Végleges ítéletre ma még — megfelelő távlat és teljes forrásanyag hiányában — aligha vállalkozhatik.

Arató István a *jogász* módszereivel